

Վիճակը

հեղինակ՝ Անտոն Չեխով
թարգմանիչ՝ Գ. Գեմիրճյան

Գիշերվա մոտ էր: Տիրացու Սավելի Գիկինը պառկել էր իր համար եկեղեցու պահականոցում ահագին անկողնում և չէր քնում, թեպետ միշտ սովորություն ուներ քնելու հավերի հետ: Ճարպոտած, բազմագույն չթի կտորտանքով կարած վերմակի մի ծայրից նայում էին նրա շիկակարմիր, կարծր մազերը, մյուս ծայրի տակից ցցվել էին խոշոր, վաղուց չվազած ոտքերը: Նա ականջ էր դնում... Նրա պահականոցը խրվել էր պարսպի մեջ, և միակ պատուհանը դուրս էր գալիս դեպի դաշտը: Իսկ դաշտում մի իսկական պատերազմ էր: Դժվար էր հասկանալ, թե ով ում էր ջնջում աշխարհից և ում կործանման համար էր բնության մեջ շիլավիլավ եփվում, բայց դատելով անլուրի, չարագույժ թնդունից, ինչ-որ մեկի բանը շատ վատ էր: Ինչ-որ մի անհաղթելի ուժ մեկի հետևից էր ընկել դաշտում, մոլեգնում էր անտառում և եկեղեցու կտրանը, չարությամբ բռունցքներով ծեծում էր պատուհանը, գցում, քրքրում էր, իսկ ինչ-որ մի հաղթված բան ոռնում էր և լաց լինում... Աղիողորմ լացը լսվում էր մերթ պատուհանի հետևը, մերթ կտուրի վրա, մերթ էլ վառարանում: Դրա մեջ լսվում էր ոչ թե օգնության կոչ, այլ թախիծ, մի գիտակցություն, որ արդեն ուշ է, փրկություն չկա: Ջյան թմբերը թեթև ծածկվել էին սառցե բարակ կեղտով, դրանց և ծառերի վրա արցունքներ էին դողում, ճանապարհների և շավիղների վրա շաղվում էր ցեխի և հալած ձյան խյուսը: Մի խոսքով, գետնի վրա հալիոց էր, բայց երկինքը մուրձ գիշերի միջով չէր տեսնում այդ և ինչքան ուժը պատում էր, թափում էր հալած գետնի վրա նոր ձյան փաթիլները: Իսկ քամին զբոսնում էր հարբածի պես... Նա չէր թողնում, որ ձյունը նստի գետնին և պտտեցնում էր մթության մեջ ինչպես ուզում էր:

Գիկինը ականջ էր դնում այդ երաժշտությանը և մռայլվում էր: Բանն այն էր, որ նա գիտեր կամ գոնե գլխի էր ընկնում, թե դեպի ո՛ր էր թեքվում այս խառնաշփոթը և ո՛ւմ արածն էր այդ բոլորը:

— Ես գի-իտե՛մ,— մոթմոթում էր նա մատով սպառնալով ինչ-որ մեկին վերմակի տակ:— Ես բոլորը գիտեմ:

Պատուհանի մոտ, տաբուրետի վրա նստած էր տիրացուի կինը՝ Ռախսա Նիլովնան: Թիթեղյա լամպը, որ դրած էր մյուս տաբուրետին, կարծես վախալիսելով և չվստահելով իր ուժերին, թույլ, առկայծող լույս էր արձակում նրա լայն ուսերի, մարմնի գեղեցիկ, հրապուրիչ ռեիլեֆի և հաստ ծամի վրա, որը կաշտում էր գետնին: Տիրացուի կինը կոշտ կտավից ջվալներ էր կարում: Նրա ձեռքերը արագ շարժվում էին, բայց, այնուամենայնիվ, նրա մարմինը, աչքերի արտահայտությունը, հոնքերը, գեր շրթունքները, սպիտակ վիզը թուլացել էին, թաղվելով միօրինակ, մեղամաղձոտ աշխատանքի մեջ, և թվում էր, թե քնել էին: Հազվադեպ միայն նա բարձրացնում էր գլուխը, որ հանգստություն տա հոգնած ուսին, թեթևակի նայում էր պատուհանին, որի ետև մոլեգնում էր բուքը, և կրկին կռան ում էր կոշտ կտավի վրա: Ո՛չ ցանկություններ, ո՛չ տխրություններ, ո՛չ ուրախություններ. ոչինչ չէր արտահայտում նրա վեր

ցցված քթով և այտերին փոսիկներով գեղեցիկ դեմքը: Այդպես ոչինչ չի արտահայտում գեղեցիկ շատրվանը, երբ չի ցայտում:

Բայց ահա նա վերջացրեց մի ջվալ, նետեց մի կողմ և քաղցր ձգվելով, իր ադոտ, անշարժ հայացքը հառեց պատուհանին... Ապակիների վրա արցունքներ էին լողում և սպիտակին էին տալիս ոչ երկարակյաց փաթիլները: Փաթիլը ընկնում է ապակու վրա, մտիկ է տալիս տիրացուի կնոջը և հալչում է...

— Արի պառկի՛ր,— մոթմոթաց տիրացուն:

Տիրացուի կինը լռում էր: Բայց հանկարծ նրա արտևանունքները շարժվեցին, և աչքերում փայլեց ուշադրությունը: Սավելին, որ ամբողջ ժամանակ վերմակի տակից դիտում էր նրա դեմքի արտահայտությունը, գլուխը դուրս հանեց և հարցրեց.

— Ի՞նչ է:

— Ոչի՛նչ... Կարծես ճամփորդ է գնում,— կամաց պատասխանեց տիրացուի կինը:

Տիրացուն ձեռքերով ու ոտքերով վրայից դեն նետեց վերմակը, չոքեց անկողնում և բուրթ նայեց կնոջը: Լամպի երկչոտ լույսը լուսավորեց նրա մազմզոտ, ծաղկատար դեմքը և սահեց կիսախռիվ, կոշտ գլխի վրայով:

— Լսո՛ւմ ես,— հարցրեց կինը:

Բքի միալար ոռնոցի միջից նա լսեց հազիվ լսելի բարակ, հնչող նվոց, նման մոծակի սոգոցին, երբ նա ուզում է նստել այտի վրա և բարկանում է, որ խանգարում են իրեն:

— Փոստն է...— մոթմոթաց Սավելին, կրնկների վրա նստելով:

Եկեղեցուց երեք վերստ հեռու ընկած էր փոստի ճանապարհը: Քամու ժամանակ, երբ այն փչում էր մեծ ճանապարհից եկեղեցու կողմը, պահականոցի բնակիչները լսում էին զանգակի ձայնը:

— Տեր աստված, խելքներին էլ փչում է ճանապարհ գնալ այս եղանակին,— հառաչեց տիրացուի կինը:

— Արքունի գործ է: Ուզում ես, չես ուզում, գնա...

Նվոցը փոքր-ինչ տևեց և նվաղեց:

— Անց կացավ,— ասաց Սավելին պառկելով:

Բայց դեռ նա չէր ծածկվել վերմակի տակ, որ ականջին հասավ պարզ զանգակի հնչյունը: Տիրացուն անհանգիստ նայեց կնոջը, ցած թռավ անկողնուց և կողեկող ընկնելով, քայլեց վառարանի մոտով: Չանգակը հնչեց մի փոքր և կրկին նվաղեց, կարծես կտրվեց:

— Չի լավում...— մոթմոթաց տիրացուն կանգ առնելով և աչքերը կկոցած նայելով կնոջը:

Բայց այդ պահին քամին խփեց պատուհանին և հասցրեց մի բարակ, հնչուն տնքոց... Սավելին գունատվեց, կոնչացրեց և կրկին շփշփացրեց մերկ ոտքերը հատակի վրա:

— Փոստը պտտեցնում է,— խոպոտ ձայնով ասաց նա, չարությամբ ծուռ-ծուռ նայելով կնոջը:— Լսո՞ւմ ես, փոստը պտտեցնում է... Ես... ես գիտեմ: Ի՞նչ, ես չե՞մ... չե՞մ հասկանում,— մռթմռթաց նա:— Ես ամեն բան հասկանում եմ, փչանա՛ս դու:

— Ի՞նչ գիտես,— կամաց հարցրեց տիրացուի կինը, աչքերը չհեռացնելով պատուհանից:

— Հենց այն գիտեմ, որ այս բոլորը քո արածներն են, վիճակ: Քո արածներն են, փչանա՛ս դու: Այս բուքն էլ, այս փոստը, որ պտտեցնում է, այս բոլորը դու ես արել: Դ՞ո՛ւ:

— Կատաղում ես, հիմա՛ր...— հանդարտ նկատեց տիրացուի կինը:

— Ես քո մեջ վաղուց եմ այդ նկատում: Ամուսնացա թե չէ, հենց առաջին օրը նկատեցի, որ արյունդ շան արյուն է:

— Թ՛ո՛ւ,— զարմացավ Ռաիսան, ուսերը սեղմելով և խաչակնքելով:— Ի՜նչ հանիր երեսդ, տխմար:

— Վիուկը հենց վիուկ է ու կա,— շարունակեց Սավելին խուլ, լացող ձայնով, շտապ քիթը սրբելով շապկի փեշով:— Թեև դու իմ կինն ես, թեև հոգևոր կոչում ունես, բայց ես քո մասին հենց բացեիբաց այդպես էլ կասեմ, թե ինչպիսին ես դու... Ապա ինչպե՞ս: Տեր աստված, դու հասիր օգնության: Անցյալ տարի Դանիել մարգարեի և երեք պատանիների օրը բուք էր և ի՞նչ. վարպետը եկավ տաքանալու: Հետո Ալեքսեանոսի, աստծո մարդու օրը, գետը բացվեց և ուրյադնիկին բերեց... Ամբողջ գիշեր այստեղ հետդ, անիծածը, սիլի-բիլի արեց ու երբ առավոտը դուրս եկա ու նրան մտիկ տվեցի, աչքերի տակին օղակներ էին և այտերը ներս էին ընկել: Հը՞: Ապաստվկի օրը երկու անգամ մրրիկ եղավ, և երկու անգամն էլ որսորդը եկավ գիշերելու: Ես ամեն բան տեսա, գետի՛նը մտնի: Ըհը՛, խեղճեանից էլ ավելի կարմրեցիր: Հա՛բա՞:

— Ոչինչ չես տեսել...

— Կասես հա՛: Իսկ այս ձմեռ Կրետեի տասը նահատակների ծննդյան գիշերը, երբ բուքը գիշեր ու գօր փչում էր... միտդ է. պարագլխի գրագիրը ճանապարհը կորցրեց և շունը այստեղ ներս ընկավ: Եվ ինչո՞վ հրապուրվեցիր: Թ՛ո՛ւ, գրագրո՞վ: Արժեր նրա համար աստծու եղանակը խառնել իրար: Սատանի՛ կտոր, փսխքո՛տ, գետնի վրա չի երևում, ողջ ռեխը բշտիկների մեջ կորած, վիզն էլ ծուռ... էլի բան էր՝ գեղեցիկ լիներ, թե չէ՛ թո՛ւ, սատանա՛:

Տիրացուն շունչ քաշեց, շրթունքները սրբեց և սկսեց ականջ դնել: Չանգակը չէր լսվում, միայն քամին էր կտուրի վրա շառաչում. բայց պատուհանի ետևը մթության մեջ կրկին զնգզնգոց լսվեց:

— Հիմա էլ նույնը,— շարունակեց Սավելին:— Չուր տեղը չի պտտեցնում այս փոստը: Թքիր աչքերիս, թե փոստը քեզ չի որոնում: Հը՛, սատանան գիտե իր բանը, լավ օգնական է: Կպտտեցնի, կպտտեցնի ու այստեղ կբերի: Գի՛-ի՛տեմ, տե՛-ե՛սնում եմ: Չես կարող ծածկել, սատանի՛ բոժոժ, կուռքային վավաշանքդ: Հենց որ բուքն սկսվեց, ես ձեռաց հասկացա մտքերդ:

— Ա՛յ հիմար,— քնծիծաղեց տիրացուի կինը:— Ի՞նչ, քո կարծիքով, հիմար խելքովդ, ե՞ս եմ վատ եղանակ անում:

— Հը՛մ... Քմծիծա՛ղ տուր: Դու ես, թե դու չես, բայց միայն ես նկատում եմ, հենց որ արյունը մեջդ եռում է, վատ եղանակ է սկսվում, իսկ հենց որ վատ եղանակ է սկսվում, մի անխելք մեկին այստեղ է բերում: Ամեն անգամ այսպես է լինում: Ասել է՛ դու ես:

Տիրացուն էլ ավելի համոզիչ դարձնելու համար մատը դրեց ճակատին, փակեց ձախ աչքը և արտասանեց երգեցիկ ձայնով.

— Անմտություն, Հուդայի նգովք: Եթե դու իսկապես մարդ ես, ոչ թե վիուկ, խելքդ կհավաքեիր, կմտածեիր: Ի՞նչ կանես, եթե եկողները վարպետ, որսորդ, գրագիր չլինեին, այլ սատանան նրանց կերպարանքով: Հը՛: Մի մտածի՛ր:

— Ախր դու հիմար ես, է՛, Սավելի,— հառաչեց տիրացուի կինը, խղճահար նայելով ամուսնուն:— Հայրս որ կենդանի էր և այստեղ էր ապրում, շատ ժողովուրդ էր գալիս նրա մոտ դողերոցքից բուժվելու. գյուղից էլ, գաղթեցրածների բնակավայրերից, հայերի գյուղերից: Հաշվիր որ ամեն օր գալիս էին, և ոչ ոք նրանց սատանա չէր ասում: Իսկ երբ մեզ մոտ վատ եղանակին, տարին մի անգամ մարդ է գալիս տաքանալու, դու էլ զարմանում ես, հիմար, ձեռաց տեսակ-տեսակ մտքեր են գալիս գլուխդ:

Կնոջ տրամաբանությունը դիպավ Սավելիին: Նա ոտքերը իրարից հեռու դրեց, գլուխը կռացրեց և սկսեց մտածել: Նա դեռ պինդ հավատացած չէր իր գլխի ընկած բաների մեջ, իսկ տիրացուի կնոջ խոսելու անկեղծ, անտարբեր եղանակը նրան բոլորովին մոլորեցրեց, բայց, այնուամենայնիվ, մի քիչ մտածելով, նա գլուխը շարժեց և ասաց.

— Չասենք ձերերը կամ էն տեսակ անճոռնիները, այլ երիտասարդներն են խնդրում գիշերելու տեղ... Ինչի՛ցն է: Եվ թող միայն տաքանային, բայց նրանք սատանայական գործի վրա էին: Չէ, կնիկ, ձեր կնիկարմատի ցեղից ավելի խորամանկ արարած չկա աշխարհիս երեսին: Իսկական խելք ձեր մեջ, աստված իմ, սարյակի խելքից էլ քիչ է, բայց դրա տեղը խորամանկությունը սատանայական է, հա՛ն, աստված հեռու տանի: Հրես փոստը ճնկճնկացնում է: Բուքը դեռ նոր էր սկսվել, ես արդեն քո բոլոր մտքերը հասկանում էի: Սատանայական բաներ շատ սարքեցիր, օձ արարած:

— Դո՛ւ ինչ ես հետևիցս ընկել, անիծված,— համբերությունից դուրս եկավ տիրացուի կինը:— Ի՞նչ ես հոգուս կպել ձյութի պես:

— Այն եմ կպել, որ եթե գիշերս, աստված չանի, բան պատահի՞... լսի՞ր... եթե բան պատահի, վաղը լույսը չբացված կգնամ Դյակովո, հայր Նիկողիմի մոտ ու ամեն բան կբացատրեմ: Այ, այսպես, այսպես բան կասեմ, հայր Նիկողիմ, վեհանձնաբար ներեցեք, բայց նա վիուկ է: Ինչո՞ւ: Հը՛մ... ցանկանո՞ւմ եք իմանալ ինչու: Համեցե՛ք... Այսպես, այսպես բան: Եվ վա՛յ քեզ, կնի՛կ: Ոչ մենակ ահեղ դատաստանի ժամանակ, այլև երկրային կյանքի մեջ պատժված կլինես: Չուր տեղը չի, որ ցեղի համար ժամագրքում աղոթքներ են գրած:

Հանկարծ պատուհանին մի թխկոց լավեց, այնպես ուժեղ և արտասովոր, որ Սավելին գունատվեց և վախից պազեց: Տիրացուի կինը վեր թռավ տեղից և նույնպես գունատվեց:

— Ի սե՛ր աստծո, նե՛րս թողեք տաքանանք,— լավեց մի դողդողացող, թանձր բաս ձայն:— Ո՛վ կա այդտեղ, բարություն արեք: Ճանապարհը կորցրել ենք:

— Իսկ դուք ո՞վ եք,— հարցրեց տիրացուի կինը, վախենալով պատուհանին նայել:

— Փոստն է,— պատասխանեց մի ուրիշ ձայն:

— Չուր տեղը սատանություններ չարիր,— ձեռքը թափ տվեց Սավելին:— Հենց այդ է որ կա: Ես ճիշտ ասացի... Դե, հիմա ի՛նձ մտիկ:

Տիրացուն երկու անգամ վեր թռավ անկողնու մեջ, փռվեց փետրաներքնակի վրա և, բարկացած փնչացնելով, երեսը դարձրեց պատին: Շուտով նրա մեջքին փչեց ցուրտ օդը: Դուռը ճռնչաց և շենքին երևաց մի բարձրահասակ մարդկային կերպարանք, ոտքից գլուխ ձյան մեջ կորած: Նրա հետևից հագիվ աչքի առաջ երևաց նույնպիսի սպիտակ մեկը...

— Հակերն էլ ներս բերե՛մ,— հարցրեց երկրորդը խռպոտ բասով:

— Այնտեղ հո չե՞նք թողնի:

Այս ասելով, առաջինն սկսեց բաշուղն արձակել և, չսպասելով, որ արձակվի, պոկեց գլխարկի հետ միասին և չարությամբ շտապեց վառարանի մոտ: Հետո վրայից վերարկուն քաշելով, նա նետեց նույն տեղը և բարևելով, սկսեց քայլել պահականոցում:

Դա մի երիտասարդ, խարոյաշ փոստատար էր՝ մաշված, համազգեստային սերթուկիկով և շիկակարմիր, ցեխոտ սապոգներով: Քայլելով տաքացնելով իրեն, նա նստեց սեղանի մոտ, ձգեց ցեխոտ ոտքերը ջվալների կողմը և գլուխը դիմհար արեց բռունցքին: Նրա գունատ, կարմիր բծերով դեմքը դեռ կրում էր հենց նոր ապրած ցավի և վախի հետքերը: Չարությունից այլանդակված, մի քիչ առաջվա ֆիզիկական և բարոյական տառապանքի թարմ հետքերով, հալած ձյունը հոնքերին, բեղերին և կլոր, փոքր մորուքին՝ նա գեղեցիկ էր:

— Շան կյանք է,— մոթմոթաց փոստատարը, աչքերը պտտեցնելով պատերի վրայով և կարծես չհավատալով, որ տաք տեղ է ընկել:— Քիչ մնաց կորչեինք: Եթե ձեր կրակը չլիներ, էլ չեմ իմանում, թե ինչ կլիներ... Եվ սատանան գիտե, թե այս բոլորը երբ կվերջանա: Վերջ չկա այս շան կյանքին: Ո՛ր էնք ընկել,— հարցրեց նա, ցածրացնելով ձայնը և աչքերը զցելով տիրացուի կնոջ վրա:

— Գուլյակի թումբը, գեներալ Կալինովսկու կալվածը,— պատասխանեց տիրացուի կինը ցնցվելով և կարմրելով:

— Լսո՛ւմ ես, Ստեպան,— շրջվեց փոստատարը կառապանին, որ կանգնել-մնացել էր դռան մեջ՝ մեծ կաշվե հակը ուսին:— Մենք Գուլյակի թումբն ենք ընկել:

— Հա... հեռու է:

Արտասանելով այս խոսքը խռպոտ, ընդհատվող հառաչանքով, կառապանը դուրս գնաց և քիչ անց ներս բերեց ուրիշ մի ավելի փոքր հակ, ապա կրկին դուրս գնաց և այս անգամ ներս բերեց փոստատարական թուրը լայն փոկով, որ ձևով նման էր այն երկար տափակ սրին, ինչպիսին որ լուբոկ պատկերներում նկարվում է Հուդիթը Ողոփերնի մահճի մոտ: Հակերը դարսելով պատի երկայնքով, նա դուրս գնաց հաշտը, նստեց այնտեղ և սկսեց ծխամորճ ծխել:

— Ճամփից եկած եք, գուցե թեյ կիսմեք,— հարցրեց տիրացուի կինը:

— Ի՞նչ թեյ խմելու ժամանակ է,— մռայլվեց փոստատարը:— Հրես պետք է շուտ տաքանալ ու ճանապարհ ընկնել, եթե ոչ փոստային գնացքից կուշանանք: Մի տասը թուփ կնստենք ու ճանապարհ կընկնենք: Միայն դուք շնորհ արեք, ճանապարհը ցայց տվեք մեզ:

— Աստված վատ եղանակով պատժեց,— հառաչեց տիրացուի կինը:

— Հըմ, այո... Իսկ ինքներդ այստեղ ո՞վ եք:

— Մե՞նք: Տեղացիներ ենք, եկեղեցու մոտ... Մենք հոգևոր կոչումով ենք... Հրեն իմ ամուսինը պառկել է: Սավելի, վեր կաց մի, ե՛կ բարև տուր: Այստեղ առաջ եկեղեցու ծուխ էր, բայց տարիուկես առաջ վերացրին: Դե, իհարկե, երբ պարոնները այստեղ էին ապրում, մարդիկ էլ էին լինում, ծուխ պահելը արժեր, բայց հիմի առանց պարոնների, ինքներդ դատեցեք, ինչով ապրի հոգևորականությունը, եթե ամենամոտ գյուղը այստեղ Մարկովկան է, և այն էլ դեռ հինգ վերստ է: Հիմի Սավելին արտահաստիքային է և... պահակի տեղ է: Նրա վրա են դրել եկեղեցուն հսկելը...

Եվ փոստատարը հենց տեղնուտեղը իմացավ, որ եթե Սավելին գնար գեներալի կնոջ մոտ և խնդրեր, որ իրեն մի գրություն տա սրբազանի վրա, նրան լավ տեղ կտային, չի գնում նա էլ գեներալի կնոջ մոտ, որովհետև ծույլ է և վախենում է մարդկանցից:

— Այնուամենայնիվ, մենք հոգևոր կոչում ունենք...— ավելացրեց տիրացուի կինը:

— Ապա ինչո՞վ եք ապրում,— հարցրեց փոստատարը:

— Եկեղեցու մոտ խոտհարք կա ու բոստաններ: Մենակ թե դրանից մեզ քիչ բան է գալիս...— հառաչեց տիրացուի կինը:— Դյադկինի հայր Նիկողիմը նախանձոտ աչք ունի, ծառայում է այստեղ ամռան Նիկոլի ժամանակ, մեկ էլ ձմռան Նիկոլի ժամանակ և դրա համար համարյա բոլորը ինքն է վերցնում: Պաշտպանող չկա:

— Ստում ես,— խոպոտ ձայնով ասաց Սավելին:— Հայր Նիկողիմը սուրբ հոգի է, եկեղեցու ճրագն է, իսկ եթե վերցնում է, կանոնագրքի համաձայն է վերցնում:

— Ի՞նչ բարկացկոտն է քո մարդը,— քմծիծաղեց փոստատարը:— Իսկ վաղո՞ւց է ամուսնացած ես:

— Բուն բարեկենդանի կիրակի օրը չորս տարին անցավ: Այստեղ առաջ իմ հայրն էր տիրացու, իսկ երբ նրա մեռնելու ժամանակը եկավ, նա, որպեսզի տեղը ինձ մնա, գնաց կոնսիստորիա և խնդրեց, որ չամուսնացած մեկին փեսացու ուղարկեն ինձ: Ես էլ ամուսնացա:

— Ահա, ասել է, թե դու մի թրխկանով երկու ճանճ սպանեցիր,— ասաց փոստատարը, նայելով Սավելիի մեջքին:— Թե՛ տեղ ստացար և թե՛ կին ունեցար:

Սավելին անհամբեր կերպով թափահարեց ոտքը և ավելի մոտ շարժվեց դեպի պատը: Փոստատարը սեղանի մոտից հեռացավ, ձգվեց և նստեց փոստի հակի վրա: Մի փոքր մտածելով նա ձեռքով տրորեց հակերը, թուրը ուրիշ տեղ դրեց և մեկնվեց, մի ոտքը կախելով հատակին:

— Շան կյանք է...— մոթմոթաց նա, ձեռքերը դնելով գլխատակին և աչքերը փակելով:— Ամենավատ թաթարին էլ այսպիսի կյանք չեմ ցանկանում:

Շուտով տիրեց լռություն: Միայն լսելի էր, թե ինչպես փնչացնում էր Սավելին, մեկ էլ ինչպես քնած փոստատարը, համաչափ ու դանդաղ շնչելով ամեն մի արտաշնչման ժամանակ թավ, ձգվող «կ-խ-խ-խ» ձայն էր հանում: Երբեմն-երբեմն էլ նրա կոկորդում ճռնչում էր մի փոքրիկ անիվ, մեկ էլ հակի վրա շրշում էր ցնցվող ոտքը: Սավելին շուռ եկավ վերմակի տակ և դանդաղորեն նայեց չորս կողմը: Տիրացուի կինը նստել էր տաբուրետին և այտերը ավերի մեջ սեղմած, նայում էր փոստատարի դեմքին: Նրա հայացքը, ինչպես զարմացած, վախեցած մարդու հայացքը, անշարժ էր:

— Է, ի՞նչ ես աչքդ տնկել— բարկացած շնչաց Սավելին:

— Քե՞զ ինչ: Պառկախանեց կինը, աչքը չարկելով խարտյաշ գլխից:

Սավելին բարկացած դուրս շնչեց կրծքի միջից ողջ օդը և կտրուկ կերպով շրջվեց դեպի պատը: Մի երեք րոպե անց նա կրկին անհանգիստ շուռ եկավ, չոքեց անկողնում և ձեռքերով հենվելով բարձին, խեթ նայեց կնոջը: Կինը դեռ չէր շարժվում և նայում էր հյուրին: Նրա այտերը գունատվել էին և հայացքը վառվում էր ինչ-որ տարօրինակ կրակով: Տիրացուն կռնչացրեց, անկողնից սողաց փոքրի վրա և, մոտենալով փոստատարին, դեմքը ծածկեց թաշկինակով:

— Դա ինչո՞ւ համար ես անում,— հարցրեց տիրացուի կինը:

— Որպեսզի կրակը նրա աչքերին չընկնի:

— Դու էլ կրակը բոլորովին հանգրու:

Սավելին անվստահորեն նայեց կնոջը, երկարացրեց շրթունքները լամպին, բայց իսկույն ուշքի եկավ և ձեռքերն իրար զարկեց:

— Դե սաա, սատանայական խորամանկություն չէ՞ միթե սա,— բացականչեց նա:— Հը՞: Կնոջ ցեղից էլ խորամանկ արարած կա՞:

— Պոչավոր սատանա,— շնչաց տիրացուի կինը, բարկությունից կնճռոտվելով:— Դե սպասի՛ր:

Եվ ավելի հարմար նստելով, նա կրկին աչքը զցեց փոստատարի վրա:

Ոչինչ որ դեմքը ծածկված էր: Նրան այնքան դեմքը չէր զբաղեցնում, որքան ընդհանուր տեսքը, այն մարդու նորությունը: Նրա կուրծքը լայն էր, հուժկու, ձեռքերը գեղեցիկ, բարակ, բայց մկանուտ, գեղանկար ոտքերը շատ ավելի գեղեցիկ էին և առնական, քան Սավելիի երկու «ցցափայտերը»:

— Թեև ես պոչավոր եմ, անմաքուր հոգի,— խոսեց մի փոքր լռելուց հետո Սավելին,— բայց նրանց քնելը այստեղ պետք չի... Այո... Նրանց գործը պետական է, մենք պատասխան պիտի տանք, թե ինչո՞ւ նրանց այստեղ պահեցինք: Թե փոստ ես տանում, դե տար, իսկ քնել պետք չի: Էյ, դո՞ւ,— բղավեց Սավելին հաշտի կողմը:— Դո՞ւ, կառապա՛ն... Ինչպե՞ս է անունդ: Ուղեկցեմ ձեզ գուցե: Վեր կաց, փոստի հետ քնել պետք չի:

Եվ զսպել չկարողանալով, Սավելին վրա վազեց փոստատարին և քաշեց նրա թևից:

— Է՛յ, ձերդ բարեձննդություն: Թե գնալ է՝ գնացեք, իսկ թե գնալ չկա, էլ պետք չի էն իբր... Զնեղը չեղավ:

Փոստատարը վեր թռավ, նստեց, պղտոր հայացքը պտտեցրեց պահականոցում և կրկին պառկեց:

— Բա ե՞րբ եք գնում,— թմրկահարեց լեզվով Սավելին, քաշելով նրա թևը:— Փոստը հենց նրա համար է, որ իր ժամանակին հասնի, լսո՛ւմ ես: Ես կուղեկցեմ:

Փոստատարը աչքը բաց արեց: Տաքացած և թուլացած առաջին քաղցր քնից, դեռ ոչ բոլորովին արթնացած, տեսավ, կարծես մշուշի մեջ, տիրացուի կնոջ սպիտակ վիզը և անշարժ, յուղալ հայացքը, փակեց աչքերը և ժպտաց, կարծես այդ բոլորը նա երագում էր տեսնում:

— Ախր այս եղանակին ո՞ւր գնան,— լսեց նա մեղմ կանացի ձայնը:— Կքնեիք ձեզ համար ու անուշ կանեիք:

— Իսկ փո՞ստը,— անհանգստացավ Սավելին:— Փոստը ո՞վ կտանի: Չլինի՞ դու կտանես: Դո՛ւ:

Փոստատարը կրկին աչքերը բացեց, նայեց տիրացուի կնոջ դեմքի վրա շարժվող փոսիկներին, հիշեց, թե որտեղ է ինքը, հասկացավ Սավելին: Այն միտքը, որ իրեն սպասվում է ճանապարհ գնալ ցուրտ մթնոթյան մեջ, ինչպես սառը մրջյուններ, գլխից անցավ ողջ մարմնի վրայով, և նա կծկվեց:

— Էլի մի հինգ թուպե կարելի է քնել...— հորանջեց նա:— Միևնույն է, ուշացել ենք:

— Եվ կարող է պատահել, որ հենց իսկը ժամանակին հասնենք,— հաշտից լսվեց մի ձայն:— Տես հա, ով իմանա ինչ պատահի և հենց գնացքն էլ մեր բախտից ուշանա:

Փոստատարը վեր կացավ և, քաղցր ձգվելով, սկսեց վերարկուն հագնել:

Սավելին տեսնելով, որ հյուրերը պատրաստվում են մեկնել, բավականությունից մինչև անգամ խրխնջաց:

— Օգնիր, ի՞նչ կլինի,— բղավեց կառապանը, հատակից վերցնելով հակը:

Տիրացուն մոտ վազեց նրան և նրա հետ միասին կրեց փոստային բեռը: Փոստատարն սկսեց քանդել բաշլուղի վրայի հանգույցը: Իսկ տիրացուի կինը նայում էր նրա աչքերին և կարծես ուզում էր մտնել նրա հոգու մեջ:

— Թե՛յ խմեիք ախր...— ասաց նա:

— Ես՝ ոչինչ... բայց ահա նրանք պատրաստվեցին,— համաձայնվում էր նա:— Միևնույն է, ուշացել ենք:

— Իսկ դուք մնացեք,— շնջաց տիրացուի կինը, աչքերը ցած գցելով և դիպչելով նրա թևքին:

Փոստատարը վերջապես քանդեց հանգույցը և անվճռականությամբ բաշլուղը գցեց արմունկի վրա: Նա ջերմություն էր զգում կանգնելով տիրացուի կնոջ մոտ:

— Ինչպիսի՛ պարանոց ունես...

Եվ նա երկու մատները դիպցրեց կնոջ պարանոցին: Տեսնելով, որ իրեն չեն դիմադրում, շոյեց պարանոցը, ուսը...

— Ո՛ւֆ, ինչպիսին է...

— Մնայի՛ք... թեյ խմեիք...

— Որտե՛ղ ես դնում: Մեղորով հատիկ,— լսվեց բակից կառապանի ձայնը:— Լայնքսի վրա դիր:

— Մնայի՛ք ախր... Տես ի՛նչ եղանակ է:

Եվ դեռ ոչ բոլորովին արթնացած, չկարողանալով վրայից թափ տալ թարմ խոնջալից քնի հմայքը, փոստատարին հանկարծ տիրեց այն ցանկությունը, որի սիրուն մոռանում են փոստային հակերը... ամեն բան աշխարհում: Վախեցած, ոնց որ ցանկանար փախչել կամ թաքնվել, նա նայեց դռանը, արագ բռնեց տիրացուի կնոջ իրանը և արդեն թեքվեց լամպի վրա, որ կրակը հանգցնի, երբ հաշտում սապոզները թրխկացրին, և շեմքին երևաց կառապանը... Նրա ուսի վրայով նայում էր Սավելին: Փոստատարը արագ իջեցրեց ձեռքերը և կանգ առավ կարծես մտածմունքի մեջ ընկած:

— Ամեն բան պատրաստ է,— ասաց կառապանը:

Փոստատարը կանգնեց մի փոքր, ուժգին շարժեց գլուխը, կարծես վերջնականապես արթնացած, և գնաց և կառապանի հետևից: Տիրացուի կինը մնաց մենակ:

— Ինչ կա, նստի՛ր հետներս, ճանապարհի ցույց տուր,— լսեց նա:

Ծույլ հնչեց մի զանգակը, հետո՝ մյուսը, և հնչող ձայները մանր, երկար շղթայով գնացին հեռացան պահականոցից:

Երբ նրանք կամաց-կամաց լռեցին, տիրացուի կինը տեղից պոկվեց և ներվայնորեն անցավ անկյանից անկյուն: Սկզբում նա գունատ էր, հետո ամբողջովին կարմրատակեց: Նրա դեմքը այլակերպվեց ատելությունից, շնչառությունը դողաց, աչքերը փայլատակեցին վայրի, կատաղի չարությամբ, և ինչպես վանդակի մեջ քայլելով, նա նմանվեց էգ վագրի, որին վախեցնում են շիկացած երկաթով: Մի բոպե կանգ առավ և նայեց իր կացարանին: Համարյա սենյակի կեսը բռնել էր անկողինը, որ ընկած էր ամբողջ պատի տակ և բաղկացած էր կեղտոտ փետրաներքնակից, գորշ ու կոշտ բարձերից, վերմակից և զանազան անանուն փալասներից: Այդ անկողինը ներկայացնում էր մի տձև, տզեղ գունդ, համարյա այնպիսին, որպիսին տնկված էր միշտ Սավելիի գլխի վրա, երբ նրա քեֆը ուզում էր յուղել գլխի մազերը: Անկողնուց մինչև դուռը, որ դուրս էր գալիս ցուրտ հաշտը, ձգված էր սևացած վառարանը՝ կճուճներով և վրայից կախած սրբիչներով: Ամեն բան, չբացառած նաև հենց նոր դուրս գնացած Սավելին, կորած էր կեղտի, ճարպի մեջ, մրոտած էր, այնպես որ տարօրինակ էր այդպիսի դրության մեջ տեսնել կնոջ սպիտակ ուսը և նուրբ, քնքուշ մաշկը: Տիրացուի կինը վազեց դեպի անկողինը, ասես կամենալով ցրիվ տալ, ոտքի տակ տրորել և քրքրել այդ բոլորը, բայց հետո կարծես վախենալով կեղտին դիպչելուց, ետ ցատկեց և կրկին սկսեց քայլել:

Երբ երկու ժամի չափ անց ձնակոյու ու չարչարված Սավելին վերադարձավ, տիրացուի կինը արդեն հանվել պառկել էր անկողնում: Նրա աչքերը փակ կին, բայց դեմքի վրա խաղացող մանր ջղաձգություններից Սավելին հասկացավ, որ նա չի քնել: Տուն վերադառնալիս, նա խոսք էր տվել իրեն մինչև վաղը լռել և ձեռք չտալ կնոջը, բայց այս րոպեին չհամբերեց, որ մի խայթի:

— Չուր էիր գլխահան անում. գնա՛ց,— ասաց նա, չարախնդորեն քնծիծաղելով:

Տիրացուի կինը լռում էր, միայն նրա կզակը ցնցվեց: Սավելին դանդաղ հանվեց, կնոջ վրայով անցավ և պառկեց պատին մոտ:

— Այ, վաղը կբացատրեմ հայր Նիկողիմին, թե դու ինչպիսի կին ես,— մռթմռթաց նա, կծկվելով:

Տիրացուի կինը արագ շրջվեց ամուսնու կողմը և աչքերը պսպղացրեց նրա վրա:

— Քեզ այսքան տեղն էլ հերիք է,— ասաց նա,— իսկ թե կին ես ուզում՝ գնա փնտրի անտառում: Ի՞նչ կին եմ ես քեզ համար: Ճաքե՛ս դու, հա՛: Դեռ գլխիս էլ կապվել ես, դմբո՛ւ, անհոգի՛ մարդ, մեղա քեզ աստված:

— Դե՛, դե՛... Քնի՛ր:

— Անբա՛խտ եմ,— սկսեց հեկեկալ տիրացուի կինը:— Դու որ չլինեիր, ես ով գիտի մի վաճառականի կգնայի կամ կարգին մեկին: Դու որ չլինեիր, ես հիմա ամուսնուս կսիրեի: Մի ձյունն էլ չթաղեց քեզ, մեծ ճանապարհին չսառեցիր էլ, անօրեն:

Տիրացուի կինը երկար ժամանակ լաց էր լինում: Վերջիվերջո նա խոր հոգոց հանեց և հանդարտվեց: Պատուհանի մոտ դեռ շատանում էր բուրբ: Վառարանում, խողովակի մեջ, բոլոր պատերից այն կողմ ինչ-որ մի բան լաց էր լինում, և Սավելին թվում էր, որ դա իր մեջ և ականջներում է կատարվում: Այս երեկո նա վերջնականապես համոզվեց կնոջ նկատմամբ ունեցած իր ենթադրությունների մեջ: Որ իր կինը սատանայական գործությամբ կարգադրում էր քամիներին և փոստային տրոյկաներին, այդ բանում նա արդեն չէր կասկածում: Բայց ի մեծ ցավ նրա, այդ խորհրդավորությունը, այդ գերբնականությունը, վայրի ուժը նրա կողքին պառկած կնոջը մի առանձին անհասկանալի հմայք էր տալիս, որը նա առաջ չէր նկատում: Եվ դրա համար էլ, իր հիմարության պատճառով, ինքն էլ այդ չնկատելով, բանաստեղծացրեց նրան, նա դառավ կարծես ավելի սպիտակ, ավելի կոկ, ավելի անառիկ...

— Վհո՛ւկ,— գայրացավ նա:— Թո՛ւ, գարշելի՛:

Սակայն մի որոշ ժամանակ սպասելով, երբ տեսավ, որ կինը հանդարտվեց և սկսեց հավասար շնչել, նա մատները կպցրեց նրա ծոծրակին... բռան մեջ պահեց նրա հաստ ծամը: Կինը չէր զգում... Այդ ժամանակ նա ավելի համարձակ դառավ և շոյեց նրա պարանոցը:

— Դե՛նը,— ճչաց կինը և արմունկով այնպես խփեց Սավելիի քթարմատին, որ նրա աչքերից կայծեր թռան:

Քթարմատի ցավը շուտով անցավ, բայց տանջանքը դեռևս շարունակվում էր: